

Հ. Ղ. ԱԼԻՇԱՆ ԹԱՐԳՄԱՆԻՉ. «ՀԱՅՈՑ ԵՐԳՔ ՌԱՄԿԱԿԱՆՔ»Ի ԱՆԳԼԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՁ

Վիթխարի է Հ. Ղեկոնդ Ալիշանի աւանդը հայ մշակութային կեանքի տարբեր ասպարէզներում, այդ թւում նաեւ թարգմանչական արուեստի զարգացման գործում: Ալիշանի՝ Պայրոնից, Շիլլերից, Լամարթինից եւ այլ մեծանուն հեղինակներից կատարած չափածոյ եւ արձակ թարգմանութիւնները օրգանապէս ներմուծուել են գրականութեան ոլորտ որպէս ինքնատիպ նմոյշներ, որոնք առ այսօր էլ արդիական են եւ ունեն համակողմանի քննութեան անհրաժեշտութիւն: Այս առումով, անքննելի են Յովհ. Թումանեանի հետեւեալ խօսքերը. Լաւ թարգմանութիւնը համարժէք է ինքնուրոյն ստեղծագործութեան: Յիրաւի, յանուն հայ ազգային ինքնութեան զարթօնքի Ալիշանը շօշափում էր ազգային-հայրենասիրական թեմաներ եւ լինելով օտար լեզուների, մասնաւորապէս անգլերէնի քաջ գիտակ՝ նա զուգահեռաբար կատարում էր թարգմանութիւններ՝ աշխարհին լուսաբանելու հայ ժողովրդի մշակութային արժէքները: Հայ ազգային գանձարանների նկատմամբ ալիշանեան հետաքրքրութիւնը նոր հայրենասիրական լիցքեր հաղորդելու միտում ունէր ոչ միայն պատմական Հայաստանի տարածաշրջանի ժողովրդի համար, այլեւ ամբողջ աշխարհում սփռուած հայկական գաղթօջախներում: Եւ, անշուշտ, թարգմանութեան գործընթացը մարմնաւորել է գիտութեան եւ քաղաքակրթութեան զարգացումը՝ իր անգնահատելի դերակատարութիւնը ունենալով ազգային մշակոյթի եւ գրականութեան ստեղծման եւ հարստացման գործում: Բացի այդ թարգմանական գործունէութիւնը ունի համազգային կարեւոր նշանակութիւն, քանի որ որեւէ ժամանակահատուածում գրական նշանակութիւն, քանի որ որեւէ ժամանակահատուածում գրական ասպարէզում կատարուող իրողութիւնները եւ դրանց արտացոլումը թարգմանութեան միջոցով արձագանքում են մարդկութեանը յուզող հարցադրումներին եւ խնդիրներին, այսպիսով

կատարելով միջմշակութային հաղորդակցութեան դերը: Անդրադարձը նման ազգային-ժողովրդական ստեղծագործութիւններին ունէր իր դրդապատճառները, որոնք արտացոլուել են «Բազմավէպ»ում, եւ պայմանաւորուած էր համաեւրոպական գրական շարժմամբ, այնուհետեւ ազգային ինքնութեան զարթոնքի միտմամբ, ինչպէս նաեւ ժողովրդական ստեղծագործութիւնների հայրենասիրական, բարոյադաստիարակչական դրական երանգաւորմամբ: Այսպէս, 1848ի Ապրիլից «Բազմավէպ»ի էջերում Ալիշանը ձեռնարկում է տպագրել «Գնար Հայկական» խորագիրը կրող շարքը, որը դրական արձագանք ստացաւ եւ գօտեպնդեց գործչի նախաձեռնութիւնը ի սպաս հայ ժողովրդի հոգեւոր-մշակութային բարօրութեան: Ալիշանը ազգային ինքնութեան արտացոլման եւ վերելքի հենքերից էր համարում ազգային երգերի, ժողովրդական աւանդութիւնների հաւաքագրումը, դասդասումը եւ ուսումնասիրութիւնը, եւ հէնց այստեղ էլ անգնահատելի է «Հայոց Երգք Ռամկական» աշխատութիւնը, որ լոյս տեսաւ 1852ին անգլերէն զուգահեռ թարգմանութեամբ, որ փայլուն փոխակերպուել է Ալիշանի կողմից եւ ստացել «Popular Armenian Songs» խորագիրը: Նմանատիպ զուգադիր հրատարակութիւնները, որոնց ջատագովն ու հիմնադիրն էր Մխիթար Սեբաստացին, լայն տարածում ունէին Մխիթարեան միաբանութիւններում եւ առ այսօր էլ զարմացնում են նրբաճաշակ հրատարակչական ոճով եւ գիտական մօտեցմամբ: Փաստօրէն, Ալիշանը շարունակեց զուգադիր՝ տուեալ դէպքում հայերէն-անգլերէն թարգմանութեան աւանդույթը, որ միտուած էր նաեւ ծանօթացնել անգլեալեզու ընթերցողին հայ այբուբենի գոհարները, իսկ հայ ժողովրդին՝ անգլերէն լեզուի իւրայատկութիւնները: Ալիշանը ծանօթագրութեան մէջ անգլերէնով հակիրճ ներկայացնում է «Հայոց Երգք Ռամկական» շարքի դարաշրջանները, որոնք հիմնականում Ժ.Կ. կամ Նոյնիսկ Ժ.Գ. դարերից են մինչեւ իր ապրած օրերը, աւելին՝ նա ընդգրծում է, որ գրեթէ աղբիւրների մեծ մասը վերցրել է Սբ. Ղազարի գրադարանի հայկական ձեռագրերից: «Հայոց Երգք Ռամկական» շարքը հայ աշուղական եւ գուսանա-ժողովրդական երգերի ինքնատիպ ամբողջութիւն է, եւ Ալիշանը յստակ գիտակցում էր դրա յոյժ կարեւորութիւնը, քանի որ այդ շարքին կից նա գրում է մի նամակ-առաջաբան՝ հասցէագրուած Լոնդոնի «Բարձրագոյն դռան ընդհանուր խորհրդակցին» եւ դիւանագէտ Էդուարդ Չոհրապին, որ եղել է Լոնդոնում Օսմանեան կայսրութեան գլխաւոր դեսպանը 1838-1841: Այդ նամակում ընդգծւում է.

Ներկայացնելով քրիստանական հասարակութեանը հայկական ժողովրդական երգերի հաւաքածուի տոյն հատորը, մենք կարծում ենք, որ չէինք կարող այն նուիրել մի այլ անձնաւորութեան, որը Զեզնից աւելի արժանաւոր լինէր. Զեզ, որ մեր ազգի ամենանշանաւոր ներկայացուցիչն է Մեծքրիստանիայի մայրաքաղաքում: Մէկը՝ որն իր դիւանագիտական բազում հոգսերի եւ դժուարութիւնների ընթացքում հանգիստ է գտնում մշակոյթով զբաղուելով: Այն խոնարհ ակնածամբ, որը Դուր վայելում է մեր միաբանութեան անդամների կողմից, որոնք ժամանակ առ ժամանակ այցելում են Մեծքրիստանիա, մեզ հնարաւորութիւն ընձեռնեց հրապարակաւ ազդարարելու այդ բարեկամութիւնը, որը գոյութիւն ունի մեր միջեւ՝ այն ուժեղագոյն զգացումը, որը կապում է նոյն ազգի անդամներին օտար երկրում: Յիշեալ բարեկամութիւնն ու ակնածամբը, որը գոյութիւն ունի Զեռ նկատմամբ, անկասկած բաժանում են նաեւ անգլիացի մտաւորականները, որոնք ուշադրութեամբ եւ սիրով ընդունում են մեր այս փոքրիկ աշխատութիւնը:

Լոնդոն, 22 օգոստոսի, 1852 թ.
Հ[այր] Ղեւոնդ Ալիշան:

Ալիշանը «Հայոց Երգք Ռամկական»ի միջոցով անդրադարձ կատարեց համահայկական եւ ինչու ոչ համամարդկային մի շարք խնդիրներին, վշտերին եւ փափազներին՝ շօշափելով այնպիսի նուրբ հոգեբանական թեմաներ, ինչպիսիքն են եպիսկոպոսի կեանքի ու մահուան պայքարը, որդու կորստից մօր վշտի չափը, Աստծոյ պարգեւած կեանքը գնահատելու ունակութիւնը եւ, ի հարկէ, հայրենասիրութեան արժանիքները: Եւ այս ամէնն արւում էր աշխարհիկ բառապաշարով, «ռամկական» քաղցրիկ բառապաշարի հմուտ գործածութեամբ: Ալիշանը հիացմունքով է խօսում այսպիսի երգերի մասին. «Այսպիսի երգերը շատ անգամ աւելի լաւ կ'իմացնեն ազգին հաննարը, քան թէ ծանր գրութեան, եւ կ'գտնուին անոնց մէջ անանկ սքանչելի գուրգուտք, որ միայն իրենց ռամկական անունին համար հասարակ բան կը կարծուին, բայց ճշմարիտը՝ գերագոյն գրութեան կարգը անցնելու են»: Աւելին գործիչն առանցքային էր համարում այլազգի ընթերցողին ներկայացնելու նմանօրինակ երգերը, այսպէս. «Փափաքելի բան է, որ մեր ազգայինք ալ ուրիշ բարեկիրթ ազգաց պէս վառուէին ազգային աւանդութեանց սիրովը, ու ձեռքերնէն եկածին չափ ջանային հաւաքել այնպիսի երգեր, անմեղ խաղեր, պատմութիւններ ու առակներ, ետք ուրիշներուն ալ հաղորդէին՝ կամ առանձին տպագրութեամբ եւ կամ ազգային օրագիրներէն մէկուն խրկելով» (Շտրկեան, 1981):

Անշուշտ, «Հայոց Երգք Ռամկականք» աշխատութիւնը նոյն-քան անգնահատելի նշանակութիւն ունեցաւ նաեւ Հայ գրական-նութեան համար, քանի որ բազմաթիւ եւ բազմապիսի ժողովրդական կոթողներ վերածննդի հնարաւորութիւն ստացան եւ ներ-շնչեցին Հայ մեծանուն հեղինակներին, որոնք են Մ. Պէշիկթաշ-լեանը, Յովհ. Թումանեանը եւ ուրիշներ:

Հ. Ղ. Ալիշան խորթափանց գեղարուեստագէտ էր եւ, ա-ներկբայօրէն, նա հիանում էր «աստուածապարգեւ» գրաբարի բա-ցառիկութեամբ, բայց մերթ ընդ մերթ մեծն հեղինակը իր ստեղ-ծագործութիւններն ու աշխատութիւնները ներկայացնում էր, ինչպէս Հր. Աճառեանը կասէր՝ «ալիշանեան աշխարհաբարով»՝ ել-նելով դարաշրջանի լեզուաքաղաքական դրդապատճառներից: Հմ-տօրէն թարգմանելով «Հայոց Երգք Ռամկականք»ը՝ Ալիշանը բա-ցառապէս միտուած է եղել պահպանել ազգամշակութային եւ ու-ճալեզուական նրբերանգները՝ ընդգծելով Հայ ժողովրդի ոգու ամրութիւնն ու հայրենիքի նկատմամբ անհուն սէրը, նուիրումը եւ վեհ զգացմունքները:

Մեծանուն գործիչն «Հայոց Երգք Ռամկականք»ը սկսում է հակիրճ, բայց ազդեցիկ՝ «To the British Public» (Բրիտանիայի Հա-սարակութեանը) առաջաբանով, որտեղ հեղինակը ներկայացնում է «Armenian Popular Songs»ը՝ որպէս համեստ շարք (humble collection), մի գողտրիկ հայկական գրական անկիւն՝ ի համեմատ յղուած եւ բարգաւաճ հայկական աւանդական գրականութեան (cultivated and flourishing literature), այնուհետեւ Ալիշանը արտայայտում է հետե-ւեալ մտքերը «...but considering the frequent revolutions of that unhappy nation, and the incursions of so many barbarous tribes, which, during the op-pressive slavery to which they reduced its inhabitants, not only destroyed its arts and literature, but even extinguished the last gleam of the poetic fire of the Sons of Ararat»: Այսպէս, Ալիշան նրբօրէն ներկայացնում է անգլեախօս հասարակութեանը Հայ ժողովրդի աշխարհաքաղաքական իրավի-ճակը՝ նշելով, որ շատ բարբարոս ցեղեր, ոչ միայն փորձել են աւերել եւ ոչնչացնել արուեստի եւ գրականութեան կոթողներ, այլեւ մարել են Արարատի Որդիների (the Sons of Ararat) ստեղ-ծագործելու եւ արարելու կրակը:

«Հայոց Երգք Ռամկականք»ը թեմատիկ եւ ժանրային առու-մով բաւականին ընդգրկուն է եւ համակողմանի: Աշխատութեան հէնց սկզբում զետեղուած են հայրենիքին եւ հայրենի հողին նուիրուած երգերը, որոնց անգլերէն թարգմանութիւնը կատա-րուած է մեծ վարպետութեամբ, ինչպէս նաեւ ազգամշակութա-

յին բաղադրիչների համահունչ եւ բնական փոխակերպութեամբ: Բնագրի պատկերաւոր տարրերի հարազատ թարգմանութիւնը նորովի է արտացոլում յուզական-արտայայտչական-գնահատողական երանգները ու ոճական առանձնայատկութիւնները: Օրինակ, հայրենիքին նուիրուած մի շարք երգերում գեղարուեստական կերպարը կամ կերպարները միշտ տանում են յաղթանակ՝ լինի դա բարոյահոգեբանական կամ ֆիզիկական: Ի Լեւոն որդի Հեթմոյ հատուածում Լեւոնի գերի է ընկնում Տաճկաց մօտ եւ վերջիններս ստիպում են նրան կրօնափոխ լինել, բայց անյողդողդ է Լեւոնի հաւատքը, որը փրկում է նրան իր հօր գալստեամբ եւ ազատագրումով: Բնագիր եւ թարգմանութեան զուգադրական քննութեամբ բացայայտում է, որ վերոյիշեալ երգի գրեթէ իւրաքանչիւր քառեակների վերջին երկու տողերը Լեւոնի աղօթքի կրկնութիւններն են, որոնք էլ աւելի են ընդգծում, զօրացնում եւ ամրացնում հայ ժողովրդի հաւատքը: Բերենք հայերէն եւ անգլերէն միեւնոյն հատուածի օրինակ, այսպէս.

Աւաղ ըզԼեւոնն ասեմ
Որ Տաճկաց դուռն ընկել գերի:
Իմ լուս, իմ լուս, ու սուրբ Կոյս.
Սուրբ Խաչն օգնական Լեւոնիս ու ամենուս:

I say alas! For Leo, who has fallen
Into slavery the power of Moslems.
My light, my light, and holy Virgin!
The holy Cross aid Leo and all!

Սոյն հատուածը եւ առհասարակ «Հայոց Երգք Ռամկականք»ն ամբողջութեամբ պարզ ու շիտակ, բայց միեւնոյն ժամանակ բարձր արժանքներով յազեցած չափածոյ է՝ լեզուի բիւրեղային յղկուածութեամբ, նրբօրէն մտածուած եւ մեկնաբանուած համարժէք թարգմանութեամբ: Ոչ մի բնագրային տարր ու բառ չեն վրիպել Ալիշան-թարգմանչի աչքից, եւ, աներկբայօրէն, անգլերէն հատուածը բնագրի հայելային պատկերն է եւ համահունչ անգլերէն լեզուի իմաստաբովանդակային եւ լեզուաոճական առանձնայատկութիւններին: Այս առումով, հարկ է նշել Նիւմարիկի այն տեսակէտը, որ համարժէք եւ անհամարժէք թարգմանութեան յստակ սահմանազատում գոյութիւն չունի, քանի որ թարգմանիչը, ձգտելով բարելաւել թարգմանութեան որակը, անդադար լուծումներ գտնելու որոնումների եւ փնտրումների մէջ է: Տեսաբանը գտնում է, որ «քացարձակ» կամ «կատարեալ քարգմանու-

թիւն» հասկացութիւնը ուտոպիա է եւ ընդգծում է, որ տեղ-տեղ թարգմանիչը պէտք է գործի դնի իր «վեցերորդ զգայարանը», պարզաբանելով, թէ սկզբնաղբիւր տեքստի որ մասն է պէտք թարգմանել բառացիօրէն, իսկ որը՝ իրադրային մօտեցմամբ (Newmark, 1988). Հատուածը, անշուշտ համաքրիստոնէական եւ համամարդկային խնդրի երանգաւորում ունի, այնուամենայնիւ այն արտացոլում է հայ ժողովրդի տառապանքների պրիզմայի ներքոյ ու ստանում է ազգային եւ բնիկ հայկական ոգի: «Հայոց Երգք Ռամկակաւմ»ը ինքնատիպ դրսեւորում է, քանի որ մի կողմից Ալիշանը հաւաքագրել, դասդասել եւ կազմել է այս շարքը, միւս կողմից՝ թարգմանել՝ պահպանելով գաղափարաբանական, գեղագիտական եւ ազգագիտական արժէքները: Հայրենիքին նուիրուած յաջորդ երգը «Սուգ դստեր մեծի իշխանի» վերնագրով ներկայացնում է հայ կնոջ անձնուէր կերպարը, նրա բարոյահոգեբանական անձի անկումը յանուն ընտանիքի եւ հայրենիքի բարօրութեան: Թեմայի առանցքում հայոց մեծն իշխանի դստեր անխուսափելի ամուսնութիւնն է Թաթար խանի հետ: Անշուշտ, երգը յագեցած է աղիողորմ լացով եւ ցաւագին ընկճախտով, քանի որ իշխանի դուստրը մահմեդական կրօնը պաշտող ամուսին է ունենալու, բայց հատուածում դժբախտ բախտի դրամայի թնջուկում ի յայտ է գալիս պառաւ դայեակի բարոյախրատական մէջբերումը՝ հոգեբանական եւ լայնախոհ նուրբ դիտարկմամբ, այն իր բովանդակութեամբ ընդգրկում է հետեւեալ գաղափարը. նոյնիսկ օտար եւ այլախոհ աշխարհում հայ կինը պէտք է յիշի, աջակցի եւ գործի ի սպաս հայրենիքի եւ հայ ժողովրդի: Այսպէս.

Ականջդ բաց լըսէ իրատիս,
Մըրիդ օրգես էս պառաւիս.
Ուր որ գըմաս ինչ տեղ ըլնիս,
Հաստատ մըմաս լուս հաւատիս:
Զըմռանաս Հայոց ազգիս,
Միշտ հանապազ նըրան օգնիս,
Ամենայն ժամ՝ միտքդ օրգիս
Հայրենեացըդ պիտոյ ըլնիս:
Էի, տէր ընդ քեզ, գըմաս բարեւ,
Քրիստոս պահէ քո լոյս արեւ:

Open thy ear, and listen to my counsel,
Remember this old woman:
Wherever thou shalt go and wherever thou shalt be,

Always hold fast thy bright faith.
 Forget not of Armenian nation;
 And always assist and protect it.
 Always keep in thy mind
 To be useful to thy country.
 Oh! God be with thee, farewell!
 May Christ preserve thy bright sun!

Հատուածում ներկայացւում է ծեր հայ կնոջ իմաստու-
 թեամբ եւ կենսափորձով հարուստ խօսքերը՝ ուղղուած իշխանի
 աղջկան, որոնք անգլերէնով թարգմանուած են բանաստեղծական
 համաչափ եւ զուսպ երանգներով: Հարկ է նշել, որ հայերէն
 տարբերակում տեղ-տեղ նկատուում են հրամայական արտայայ-
 տութիւններ (ականջըդ բաց լըսէ խրատիս; մըտիդ ձըգես էս
 պառաւիս; չըմոռնաս Հայոց ազգիս եւ այլն), որոնք հմտօրէն
 ներմուծուել են անգլերէն թարգմանութեան մէջ՝ շեշտադրելով
 եւ ամրացնելով ծեր կնոջ ասոյթը (open thy ear, and listen to my
 counsel; remember this old woman; forget not of Armenian nation, etc):

Հետաքրքրական է նաեւ ալիշանեան անգլերէն թարգմա-
 նութիւնների լեզուն եւ ոճը, յատկապէս ազգամշակութային բա-
 ղադրիչների փոխակերպման հարցում, օրինակ մի շարք ազգային
 երանգ ունեցող արտայայտութիւններ, ասենք՝ լեզուդ սեւնայ – May
 thy tongue turn black, քերամդ չորնայ – thy mouth become dry!, մենք ա-
 մենքս ցաւըդ տանենք – Let us all bear thy grief together եւ այլն,
 թարգմանուած են ձեւաբովանդակային ամբողջութեան պահպա-
 նութեամբ, մինչդեռ կան անթարգմանելի կապակցութիւններ, ո-
 ռոնք վերարտադրուել են թիրախ ընթերցողի լեզուամտածողու-
 թեանը մօտ կամ համապատասխան, ինչպէս՝ ֆարըդ կըտրած – a
 foolish maid (անմիտ աղախին), վայ իմ գըլիսիս – Unhappy me! (ան-
 բախտ կամ ապերջանիկ եմ) եւ այլն:

«Հայոց Երգք Ռամկականք» շարքում երբեմն-երբեմն նկատ-
 ւում են նաեւ գրադարձութեան օրինակներ, որոնք ուղեկցւում
 են մանրակրկիտ մեկնաբանութիւններով եւ ծանօթագրւում են,
 ինչպէս ի մօյտան ելել – come into meydan, որը բացատրւում է որ-
 պէս թուրքական ծագում ունեցող տարր եւ նշանակում է հրա-
 պարակ դուրս գալ կամ ի յայտ գալ կամ լաւշ կամ լոշ – lavash,
 losh, որը ներկայացւում է որպէս հայկական բլիթ (pancake): Հե-
 տեւելով գիտականութեան ընթացակարգին՝ Ալիշանը մի կողմից
 ներկայացնում է գեղարուեստական արժէք ունեցող շարք, միւս

կողմից էլ՝ թիրախ ընթերցողին տալիս է համապարփակ հանրագիտարանային տեղեկութիւն իր ծանօթագրութիւններում, որոնք ընդգրկում են պատմական Հայաստանի տեղանուններն ու դրանց մասին եղած իրական պատմութիւններն ու երբեմն էլ աւանդազրոյցները, ինչպէս օրինակ Խոր Վիրապի, Կիլիկիայի մայրաքաղաք Սիսի, Նոր Զուղայի, Մասիսի, Էջմիածնի, Գեղարդայ վանքի, Մուղնիի, Շամիամակերտի, Աղթամարի եւ այլ տեղանունների մասին:

Ինչպէս վերը նշեցինք, Ալիշանը ռամկականքի շարքը փորձել է ներկայացնել համակողմանիօրէն՝ անդրադառնալով կեանքի եւ կենցաղի տարբեր ինդիւրներին: Այս առումով, հետաքրքրական է կեանքի քաղցրութեան թեմային անդրադառնող երգը, որտեղ եպիսկոպոսը, նոր այգին դեռ չտնկած եւ դրա պտուղը դեռ չհամտեսած, ողբում է իր մահուան մօտալուտ իրողութիւնը: Երգը սկսւում է հետեւեալ տողերով.

Յամէն առաւօտ եւ լոյս
Պլպուլն էր նստեր յայգոյս.
Քաղցրիկ ձայնէր այս վարդոյս.
Արի եկ ել յայս այգոյս:
Յամէն առաւօտ եւ լոյս
Գաբրիէլ ասէր հոգւոյս
Արի եկ ել յայս յայգոյս
Այս իմ նորաստունկ այգոյս:

Every morning and at dawn
The nightingale sitting in my vineyard,
Sing sweetly to this my rose:
Rise and come from this vineyard.
Every morning and at dawn
Gabriel says to soul:
Rise and come from this vineyard,
From this newly-built vineyard.

Շօշափելով մարդու՝ կեանքից հեռանալու դժկամութիւնը՝ հատուածում ընդգծւում է շնչաւոր հակների ինքնապաշտպանական բնագրը եւ վախը մահուան նկատմամբ, «չգոյ»ի գաղափարը եւ մօտալուտ ֆիզիկական կենսագործունէութեան դադարը հերոսի դրաման է: Այգին իր տքնաջան աշխատանքի արդիւնքն է, եւ եպիսկոպոսը ներքին պայքարի մէջ է բնութեան օրէնքի հետ, որը յատկապէս ընդգծւում է իր կատարած անխոնջ աշխատանք-

քով՝ չէ որ նա քար է կրել ձորերից, պատ է բոլորել այգու համար, տնկիրներ ցանել, ջրել եւ այլն: Երգը ամբողջութեամբ պատկերաւոր է, առլեցուն բնութեան եւ մարդու փոխտեղակալուող զգացումներով ու կերպաւորումներով, որոնք ստեղծել են ձեւաբովանդակային ամբողջութիւն: Ալիշանի թարգմանութիւնը մի առանձին գրական կոթող է, որտեղ պահպանուած է յանգաւորման եւ ռիթմային կառոյցները, ինչպէս նաեւ իմաստաբովանդակային առանձնայատկութիւնները:

Անշուշտ, դժուար է մէկ ուսումնասիրութեան շրջանակներում բազմակողմանիօրէն ներկայացնել Ղ. Ալիշանի թարգմանական գործունէութիւնը, նրա կիրառած սկզբունքներն ու օրինաչափութիւնները, որոնք մի ուրոյն էջեր են բացում հայ թարգմանական արուեստի համար: Մեր համեստ ուսումնասիրութիւնը թոյլ է տալիս եզրակացնել, որ Ղ. Ալիշանը հայ ընթերցողին է փոխանցել եւ նորովի բացայայտել հայ ազգային կոթողները, աւելին, հմուտ ստեղծագործը թարգմանել է դրանք՝ համաձայն համարժէքութեան սկզբունքի, հեղինակի ոգու, լեզուի եւ ոճի: Ալիշանն առանցքային էր համարում թարգմանութեան կատարած գործառոյթների անհրաժեշտութիւնը՝ որպէս ազգային լեզուի եւ գրականութեան զարգացում, ազգամշակութային արժէքների ընկալում, ճանաչում եւ փոխհարստացում: Միութեանների գործչի ստեղծագործական ուղին քննելիս նկատելի է դառնում, որ նա որոշակի նպատակադրմամբ է ընտրել տեքստերն ու հատուածները հանրութեանը լուսաբանելու եւ թարգմանելու ռազմավարութիւնը, որոնք միտուած են եղել զարգացնելու հայ ընթերցողի միտքը եւ ներթափանցելու մտաւոր ունակութեան խորը ծալքերը:

ԼՈՒԻԶԱ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Summary

Fr. GHEVOND ALISHAN AS A TRANSLATOR OF “ARMENIAN POPULAR SONGS”

LUIZA GASPARYAN

Ghevond Alishan (1820-1901) is one of the brilliant members of the Mkhi-tarist Congregation, who carried out a giant work in the field of Armenian Studies. Alishan emphasized and reinforced the significance of the cultural, historical treasures of the Armenian nation, as one of the ancient civilization of the world, which afterwards inspired him to assemble, classify and translate into English the cycle of folk and gusan songs entitled as “Armenian Popular Songs”. The comparative analysis of the original folk songs and its English translations has shown that Alishan was a skillful composer, which aimed at transferring the masterpieces of Armenian national culture to English speaking reader by preserving the principles of faithfulness, the spirit, the style and language of popular songs.